

Posudek diplomové práce Anny Moudré
Pojmové schéma CESTA v českém znakovém jazyce

Přístupy kognitivně lingvistické se v náhledu na český znakový jazyk doposud uplatnily zvl. ve studii o barvách (Myslivečková, Hudáková, Vysuček) a v pracích o metafoře v českém znakovém jazyce (Šůchová) – ty posledně zmíněné do lingvistiky českého znakového jazyka uvedly i problematiku, na niž se zaměřuje diplomová práce A. Moudré. Širším inspiračním zdrojem diplomantky se tak vedle prací I. Vaňkové a její školy a vedle prací Šůchové staly zahraniční práce z kognitivní lingvistiky, pokud jde přímo o znakové jazyky, pak práce o metafoře. Tyto zdroje, se zvl. zřetelem k pojmovému schématu CESTA, reprodukuje diplomantka v první části práce. Výklad přitom – zvl. pokud jde o povahu metaforického mapování – dokládá, zase v opoře o práci L. Šůchové, i materiálem z českého znakového jazyka. Svě zdroje kol. Moudrá čtenáři prostě prostředkuje, bez hlubšího kritického nadhledu; text odjinud většinou, ne ale vždycky, opatřuje patřičnými odkazy (odkaz by si zasloužil např. i odstavec usouvztažňující přístupy v lingvistice s „dimenzemi“, s. 9); škoda je, že u jmenných odkazů často chybí odkazy na stránky.

Některé pasáže první části práce by si zasloužily objasnění, resp. podrobnějšího vysvětlení; k níže uvedeným otázkám prosím o vyjádření při obhajobě.

- Co měla autorka na mysli cestou „ve smyslu samotné fenomenologie“ (s. 7), k níž se odkazuje vedle cesty „jako prostor, dráha, směr a také pohyb, nebo cesta jako základ samostatného literárního žánru“?
- Jak je to se vztahem ikonického a metaforického mapování – lze tvrdit, že metaforické mapování se k ikonickému „přidává“ (s. 16, také 31)?
- Jak jsou „vybrané parametry znaku“ „primárně mapovány ikonicky“ (s. 28)?
- Co má autorka na mysli výrazem „oblast“ ve vyjádření „schematizovaná představa stromu podle sémantických oblastí“ (s. 17)?
- Jak by autorka doplnila popisku („Analogicky konstruovaný model“) na s. 44, kdyby chtěla čtenáři i v ní vstřícně sdělit, o model čeho se jedná?
- Když se na s. 31 píše o ikonickém mapování u znaků CHODIT SPOLU a JÍT S NĚKÝM NĚKAM a jeho realizaci se připisuje mj. „opakovaný pohyb znakovacím prostorem směrem dopředu od těla“ – platí to skutečně v obou případech (viz i s. 29)?
- „Paralelou k znaku CHODIT SPOLU“ jsou opravdu všechna jmenovaná „česká jazyková vyjádření“ – tj. „chodit spolu, společná cesta životem, rozejít se, jít si každý svou cestou...“ (s. 31)? Pokud ano, co se rozumí paralelou?

Autorka si je snad dobře vědoma toho, že její práce je svým způsobem i termínově – zamýšlela se v této souvislosti nad volbou termínu „pojmové schéma“, a to i v souvislosti s existujícím překladem Lakoffova „image-schema“ jako „představové schéma“? A k tomu ještě – z jakého důvodu autorka někdy volí termín „pojmové schéma“, a jindy „konceptuální schéma“?

V druhé části práce autorka pracuje s uvážlivě vybraným jazykovým materiálem (Multimediální cvičebnice pro předmět český znakový jazyk). Z něho excerpuje znaky, které „metaforicky souvisejí se schématem CESTA“ (14 z první části, 19 z části druhé). V této souvislosti mne zajímá, jak (na základě čeho) autorka excerpti prováděla – mohla by postup svých úvah (co excerptovat, co nikoliv) vyložit při obhajobě? Vyexcerptované znaky jsou slovně popsány, uvedeny jsou příklady jejich užití a popsána je také jejich ikoničnost a metaforičnost. Popis materiálu českého znakového jazyka navazuje na Taubovou, zvl. na její tezi o ikoničnosti ve fonologické struktuře znaku a na její rozlišení single vs. multiply parameter metaphors – a určitě by stálo za to na inspiraci analýzy, přinejmenším v úvodu kap. 4 a zcela jistě v závěru, explicitně odkázat, popř. i využít terminologii v práci Language from the Body užitou. I tak je ale třeba diplomantčinu práci s materiálem ocenit: autorka o znacích českého znakového jazyka uvažovala z (u nás) nového úhlu pohledu a přinesla poznatky, které jsou cenné i pro kognitivní lingvistiku obecně, i pro lingvistiku českého znakového jazyka. Také k této části mám několik otázek (dost možná souvisejí s ne dost výraznou explicitností výkladu), ve výběru:

- Co se rozumí výrazem „odvozených“ – ve formulaci „ve znacích od něj odvozených“ (s. 42)? Na základě čeho bylo rozhodnuto, že nějaký znak je „odvozený“ od znaku jiného? A z čeho vychází charakteristika některých tvarů ruky jako „odvozených“ (s. 102)?
- V souvislosti s tím: Komplikovala autorčinu práci s materiálem skutečnost, že neexistuje soupis repertoáru fonémů českého znakového jazyka?
- Když se (na s. 42) píše o „konvenčních“ konceptuálních metaforách, existují i takové metafory nekonvenční? A existuje nějaký „neoficiální“ korpus českého znakového jazyka (s.101)?
- Nerozumím úvaze, která vedla k závěru, že ve znaku PŘESNĚ (s. 80) pasivní ruka (místo artikulace?) „zastupuje cestu“. Bylo by to možné při obhajobě vysvětlit? Explicitnější formulaci by si zasloužil i výklad o ikoničnosti a metaforičnosti znaku STIHNOU (s. 84) aj.

Po technické stránce je diplomová práce (vlastní text) A. Moudré na velmi dobré úrovni, pravopisné, jazykové a stylizační nedostatky jsou ojedinělé. S úrovní vlastního textu ovšem výrazně kontrastuje způsob prezentace seznamu literatury: objevují se v něm věcné chyby (např. na FF UK neexistuje Ústav české literatury a teorie komunikace, vedoucí diplomová práce L. Šůchové nebyla Irena Vaňková), v mnoha případech nejsou slova oddělena mezerami, nesystematicky (a v rozporu s normou) se pracuje s kurzívou, někde se uvádí celé křestní jméno, někde křestní jméno jen zkratkou, někde je uvedeno ISBN, vydání, počet stran, někde zase ne, objevuje se špatný titul práce do seznamu zařazené.

Závěr: Ocenit je třeba volbu tématu diplomové práce, v lingvistice českého znakového jazyka tématu nového a už na první pohled obtížného. Ocenit je třeba i pokus rozšířit úvahy o pojmových schématech (pro češtinu už částečně zpracovaných) i na úvahy o českém znakovém jazyce. Vzhledem k tomu, že jde o pokus první (pomineme-li stručný výklad

Šůchové), lze říci, že je to pokus v podstatě zdařilý. Minimálně v tom ohledu, že diplomová práce (autorka ji na s. 42 charakterizuje mj. jako návrh na zkoumání pojmového schématu CESTA v českém znakovém jazyce) může sloužit jako inspirace pro práce pojaté v témž duchu – a nejen pokud jde o pojmové schéma jediné. Inspirovat navíc může mj. i další studenty oboru, kteří své diplomové práce opírají o kognitivně lingvistický přístup a kteří (doufejme) rozšíří českou školu kognitivní (etno)lingvistiky i o zřetel k českému znakovému jazyku.

Diplomová práce Anny Moudré „Pojmové schéma CESTA v českém znakovém jazyce“ splňuje požadavky kladené na diplomové práce a může být podkladem k obhajobě.

Alena Macurová

28.1. 2016

Návrh hodnocení: výborně (v případě úspěšné obhajoby)